

U 8/2020 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta neuvoston asetuksen (EU) 369/2016 muuttamisesta hätätilanteen tuen antamisesta covid-19-tilanteessa

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 2. päivänä huhtikuuta julkaisema ehdotus neuvoston asetuksen (EU) 369/2016 muuttamisesta hätätilanteen tuen antamisesta unionin sisällä COVID-19-tilanteessa sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 16 päivänä huhtikuuta 2020

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru

Kansainvälisten asiain neuvos Outi Kuivasniemi

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

MUISTIO

EU/2020/0791; EU/2016/0712

16.4.2020

EHDOTUS NEUVOSTON ASETUKSEN (EU) 369/2016 MUUTTAMISESTA HÄTÄTILANTEEN TUEN ANTAMISESTA COVID-19 -TILANTEESSA

1 Ehdotuksen tausta ja tavoite

Komissio antoi 2.4.2020 ehdotuksen neuvoston asetukseksi hätäavun antamisesta unionin sisällä (COM(2020) 175 final). Neuvoston asetuksella otettaisiin käyttöön asetuksen (EU) 2016/369 mukainen hätätilanteiden tukiväline ja muutettaisiin viimeksi mainitun asetuksen säännöksiä COVID-19 -epidemiaan liittyen.

Komission ehdotus liittyy ehdotukseen EU:n lisätalousarvioksi nro 2/2020 (COM(2020) 170 final) sekä siihen liittyviin säädös- ja päätösehdotuksiin (COM (2020) 171, 172 ja 174 final). Valtiovarainministeriö antaa edellä mainituista lisätalousarvioon 2/2020 liittyvistä ehdotuksista erillisen u-kirjelmän eduskunnalle.

2 Komission esityksen pääasiallinen sisältö

Tämä u-kirjelmä perustuu englanninkieliseen aineistoon komission esityksestä.

2.1 Hätätilanteen tuen antaminen

Ehdotuksen taustalla on COVID-19 pandemian vakava tilanne Euroopassa. Komissio antoi asetusehdotuksen hätäavun antamisesta unionin sisällä COVID-19-epidemian johdosta 2.4.2020. COVID-19 -tilanteen johdosta otettaisiin käyttöön neuvoston asetuksen (EU) 2016/369 mukainen hätätilanteen tuki (ESI) kahdeksi vuodeksi (1.2.2020—31.1.2022). Uudessa ehdotuksessa asetuksen artikloita on muutettu vastaamaan paremmin COVID-19-tilanteen tarpeita. Tehokkaat toimet kohdennetaan erityisesti jäsenmaiden terveydenhuoltojärjestelmien tukemiseksi. EU-tason mahdollisia toimia on kuvattu asetusehdotuksen liitteessä 1. Listan osalta todetaan, että se ei ole tyhjentävä. Konkreettiset toimet riippuvat jäsenvaltioiden tarpeista. Tavoitteena on antaa kohdennettua tukea jäsenvaltioille ja alueille, joihin kriisi on vaikuttanut eniten.

2.2 Neuvoston aiempi ESI-asetus (EU) 2016/369

Asetuksella ((EU) 2016/369) luotiin unionille mahdollisuus rahoittaa EU:n sisällä tehtäviä humanitaarisia hätäapuoperaatioita meneillään olevissa tai potentiaalisissa ihmisen tai luonnon aiheuttamissa hätätilanteissa, joilla on poikkeuksellisen laajuutensa tai vaikutustensa vuoksi vakavia ja laaja-alaisia humanitaarisia seurauksia. Asetus liittyi erityisesti maahanmuuttokriisiin kyseisenä ajankohtana. Tavoitteena oli kuitenkin luoda yleinen puitetyökalu, jota voidaan käyttää jatkossakin sellaisten jäsenmaiden auttamiseen, jotka ovat vakavien hätätilanteiden (ydin- tai kemikaalionnettomuudet, terrorismi, kyberhyökkäykset, epidemiat) seurauksena ajautuneet tilanteeseen, jossa jäsenmaan omat voimavarat eivät riitä humanitaaristen tarpeiden täyttämiseen.

2.3 COVID-19 -epidemian johdosta annettavat hätätilanteen tukitoimet

Komissio arvioi, että jo toteutetut pelastuspalvelumekanismi/rescEU-ohjelman vahvistaminen, kohdennettu investointialoite sekä Euroopan rakennerahaston, investointirahaston ja muiden instrumenttien tukitoimet eivät ole yksin ole riittävät COVID-19 -tilanteen lievittämiseksi jäsenmaissa. Komission näkemyksen mukaan pandemiatilanteessa tarvitaan tehokkaampaa väkijoukkoa, minkä vuoksi komissio ehdottaa, että aktivoidaan hätätilanteiden tuki.

Mahdollisia komission tukikelpoiset toimia ovat muun muassa:

- tuetaan taloudellisesti ja koordinoidaan kiireellisiä tarpeita,
- tuetaan hankinnoissa; komissio voi ostaa suoraan tai tukea yhteishankintoja,
- tuetaan lääkintätarvikkeiden kuten hengityssuojaimien ja –koneiden tuontia, kuljetusta ja jakelua keskittyen pahiten kärsineisiin alueisiin,
- avustetaan potilaiden kuljettamisessa rajojen yli sairaaloihin, joissa on kapasiteettia,
- tuetaan siirrettävien kenttäsairaaloiden rakentamista ja
- tehostetaan lääkkeiden ja testausmenetelmien nopeaa kehittämistä.

2.4 Pelastuspalvelumekanismi ja rescEU

Asetusehdotuksessa viitataan pelastuspalvelumekanismipäätöksen (EU/1313/2013) soveltamiseen lääkinnällisten vastatoimien hankinnassa ja toimittamisessa. Pelastuspalvelumekanismi-yhteyteen on luotu pelastuspalvelumekanismi-muutoksella (2019/420) EU-tason rescEU-valmiudet kansainväliseen avunantoon ylityspäätöksissä tilanteissa, joissa olemassa olevat kansalliset kapasiteetit ja Euroopan pelastuspalvelureserviin sidotut valmiudet eivät ole riittäviä varmistamaan tehokasta avunantoa vakavissa jäsenmaita kohtaavissa onnettomuustilanteissa. COVID-19 -tilanteessa kehitetään erityisesti lääkinnälliseen varmuusvarastointiin (mm. suoja-varusteet) liittyviä rescEU-valmiuksia, jotka olisivat jäsenvaltioiden isännöimiä ja komission osarahoittamia (80—90%/100%).

3 EU-oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen SEUT 122 (1) artikla. Erityinen lainsäätämisyjärjestys, neuvosto tekee päätöksensä määräenemmistöllä. Valtioneuvosto katsoo oikeusperustan olevan asianmukainen ja riittävä. Ehdotusta voidaan pitää toissijaisuusperiaatteen ja suhteellisuusperiaatteen mukaisena.

4 Vaikutus Suomen lainsäädäntöön, ml. Ahvenanmaan asema, ja talousarvioon

Komission ehdotuksella ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön tai Ahvenanmaan asemaan.

Komission asetusehdotuksen mukaan EU:n hätätilanteen tukivälineen rahoitus olisi sitoumuksena 2,7 mrd. euroa.

Asetusehdotukseen liittyy komission EU:n lisätalousarvioesitys nro 2/2020. Sen sisältöä on selostettu tarkemmin valtiovarainministeriön E-kirjeessä E29/2020.

5 Asian käsittely EU:ssa ja kansallinen käsittely

Asetusehdotus edellyttää neuvoston ja Euroopan parlamentin käsittelyä.

Budjettikomitea käsitteli asiaa kokouksessaan 6.4.2020. Lisäksi ehdotusta käsiteltiin neuvoston kriisinhallintamekanismin (IPCR) kokouksessa 7.4.2020.

Coreper teki 8.4. määräenemmistöllä seuraavat päätökset: alustavasti hyväksytään komission ehdotus ja käytetään kirjallista menettelyä neuvoston kannan vahvistamiseksi sekä lyhennetään 8 viikon määräaika. Coreperin 8.4. päätöksen jälkeen käynnistettiin neuvoston kirjallinen menettely, joka päättyisi 14.4.

Asian käsittelystä Euroopan parlamentissa vastaa budjettivaliokunta, minkä jälkeen parlamentin yleisistunto äänestää asiasta. Ennakkotietojen mukaan parlamentti tekee päätöksensä 16.—17.4.

Valtioneuvoston kirjelmä on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä sisäministeriön ja ulkoministeriön kanssa. Asia on käsitelty ja sovitettu yhteen valtioneuvoston sisällä EU 33 (terveys) -jaoston kirjallisessa menettelyssä 5.4.—6.4.2020. Kirjelmä on käsitelty valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa ja valtioneuvoston yleisistunnossa.

Komission 2.4. antama ehdotus neuvoston asetuksen (EU) 369/2016 muuttamisesta hätätilanteen tuen antamisesta unionin sisällä COVID-19-tilanteessa on ensin saatettu kiireellisenä eduskunnan käsiteltäväksi perustuslain 97 §:n mukaisella selvityksellä (E-kirje E30/2020 vp). Kyse oli poikkeusmenettelystä, jossa perustuslain 96 §:n mukaisesta asiasta (U-asia) toimitettiin asian kiireellisyyden vuoksi perustuslain 97 §:n mukainen E-kirje. Asian käsittelyaikataulu unionissa on ollut erittäin kiireellinen, eikä kansallinen käsittely perustuslain 96 §:n mukaisessa menettelyssä ole ollut käytännössä mahdollista ennen kuin komission esitys etenee tosiasiallisesti päätettäväksi neuvostossa. Eduskunnalle toimitetaan nyt täydentävästi perustuslain 96 §:n mukainen U-kirjelmä.

6 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto uudistaa E-kirjeessä (E30/2020 vp) esittämän kannanottonsa ja toteaa seuraavaa.

Valtioneuvosto voi hyväksyä komission ehdotuksen neuvoston asetukseksi hätäavun antamisesta unionin sisällä.

Mikäli ehdotuksen sisältö muuttuisi neuvoston käsittelyssä, poikkeuksellisten käsittelyolosuhteiden ja kiireellisyyden johdosta valtioneuvosto arvioisi ja voisi hyväksyä muutoksia ottaen huomioon Suomen kokonaisuuden.